

Schoolondersteuningsprofiel Het Bolwerk

Resultaten rapportage

April 2013

Inschool, Miep Dam

sterk in goed
onderwijs

1. Inleiding.....	5
2. Algemene gegevens	6
2.1. Algemene gegevens van de school	6
2.2. Onderwijsvisie/Schoolconcept	6
2.3. Kengetallen leerlingenpopulatie van de afgelopen schooljaren.....	7
2.3.1. Leerling aantal	7
2.3.2. Gewicht leerlingen.....	8
2.3.3. Aanmeldingen ZAT	8
2.3.4. Aanmeldingen PCL en verwijzingen SBO	9
2.3.5. Leerlingen met verwijzingen SO of een rugzakje.....	10
2.3.6. Aantal gediagnosticeerde leerlingen.....	12
3. Basisondersteuning.....	14
3.1. Basiskwaliteit volgens de inspectie	14
3.2. Planmatig werken.....	15
3.2.1. Standaarden van de schoolorganisatie	15
3.2.2. Standaarden handelingsgericht werken	16
3.3. Preventieve en licht curatieve interventies	18
3.4. Onderwijsondersteuningsstructuur.....	19
3.4.1. Deskundigheid	19
3.4.2. Groepsgrootte en formatie.....	19
3.4.3. Voorzieningen	20
3.4.4. Mogelijkheden van het schoolgebouw	21
3.4.5. Samenwerkingsrelaties.....	21
4. Ondersteuningsarrangementen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	23
4.1. Leer- en ontwikkelingskenmerken.....	23
5. Conclusie	24

1. Inleiding

In dit schoolondersteuningsprofiel wordt een beeld gegeven van de mogelijkheden, grenzen en ambities die de school heeft als het gaat om het bieden van passend onderwijs aan leerlingen met specifieke (extra of aanvullende) onderwijsbehoeften. Uit dit document blijkt of de school voldoet aan de basisondersteuning die door het schoolbestuur en het samenwerkingsverband is vastgesteld of nog wordt vastgesteld. Bovendien wordt aangegeven voor welke leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften het team een arrangement heeft. Dit schoolondersteuningsprofiel geeft ook de ambities van het team weer. Deze ambities staan geformuleerd in concrete doelen van het schoolbeleid. Op basis van dit document kan de school een goede gesprekspartner zijn voor bestuur, ouders, het samenwerkingsverband, het speciaal onderwijs en organisaties voor welzijn en zorg.

De optelsom van de gegevens van meerdere scholen van het samenwerkingsverband geven een beeld van het onderwijsondersteuningscontinuüm op het niveau van het schoolbestuur, de gemeente en het samenwerkingsverband. Op basis van dit overzicht kan het samenwerkingsverband bepalen voor welke kinderen op welke plek voorzieningen aanwezig zijn. Het schoolbestuur en het samenwerkingsverband kunnen vervolgens beleid ontwikkelen om te voldoen aan de zorgplicht voor het bieden van passend onderwijs aan alle leerlingen uit de regio. Zo vormen de schoolondersteuningsprofielen van alle scholen samen een belangrijke bouwsteen voor het ontwikkelen van beleid op onder andere de ondersteuningstoewijzing, de verdeling van middelen en het arrangeren van een goed antwoord op de onderwijsbehoeften van leerlingen.

Het schoolondersteuningsprofiel van de school is opgesteld door een adviseur van Inschool en de school op basis van de ingevulde facts & findings en een gesprek hierover met de directeur en lb-er(s). De conceptrapportage is voorgelegd aan de school, alvorens deze definitief is gemaakt.

2. Algemene gegevens

2.1. Algemene gegevens van de school

School:	OBS Het Bolwerk
Brin:	05YE
Directeur:	Marianne van den Anker
Intern begeleider(s):	Monique Romijn, Monique Picavé
Bestuur:	OBODB
Samenwerkingsverband:	SWV Primair Onderwijs Duin- en Bollenstreek

2.2. Onderwijsvisie/Schoolconcept

De school heeft als slogan: "Tot je recht komen".

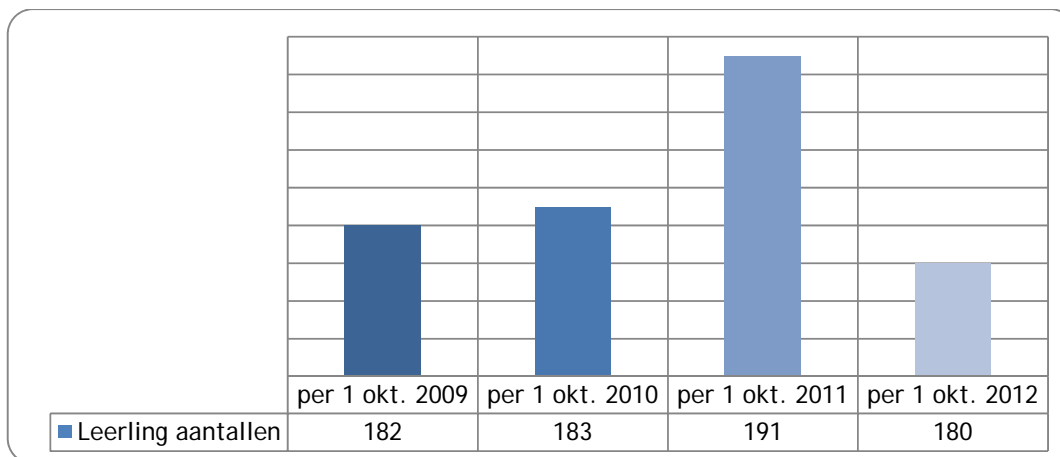
Het creëren van een veilige omgeving is de basis voor goed onderwijs. Door middel van adaptief onderwijs voorziet de school in de onderwijsbehoeften van ieder kind. Belangrijke aandachtpunten zijn hierbij: het stimuleren van zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid van kinderen en het investeren in de relatie. Met behulp van groepsplannen wordt daar organisatorisch vorm aan gegeven.

Er is sprake van een grote ouderbetrokkenheid m.b.t. de zorg en andere schoolaangelegenheden. De school besteedt expliciet aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling en het gedrag van kinderen op school en koppelt dit aan de maatschappij van alle dag.

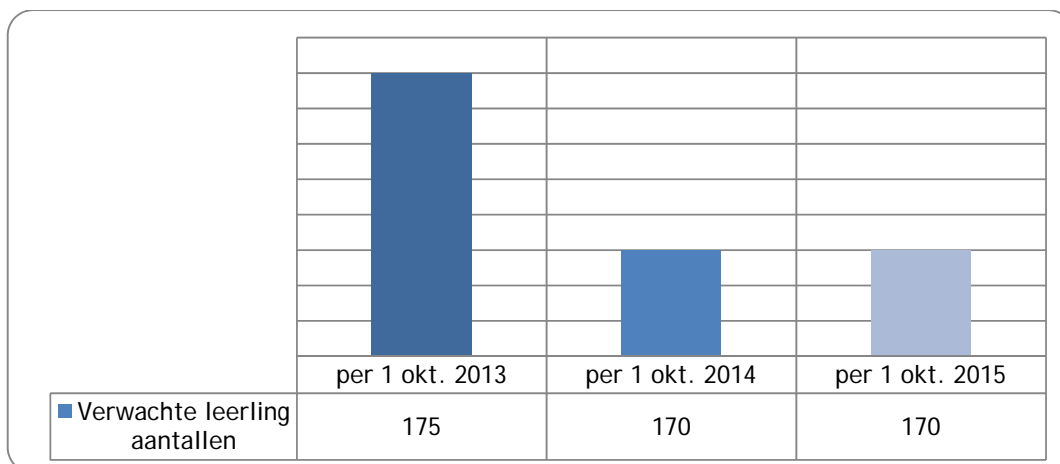
De school is zich stap-voor-stap aan het ontwikkelen. Ze werkt nu sinds 2 á 3 jaar met groepsplannen voor rekenen, spelling en technisch lezen in de groepen 3 tot en met 8. In de kleutergroepen zijn groepsplannen die thematisch zijn opgezet en gericht op alle ontwikkelingsgebieden. De plannen worden steeds verfijnder en werkbaarder. De methodes passen bij het onderwijs dat de school wil geven. De directie geeft aan trots te zijn op de sfeer in de school. Iedereen is nauw op elkaar betrokken.

2.3. Kengetallen leerlingenpopulatie van de afgelopen schooljaren

2.3.1. Leerling aantal

Bovenstaand figuur laat zien dat het leerlingenaantal weliswaar in 2011 een piek heeft gekend maar dat het leerlingenaantal over de afgelopen 4 jaar uiteindelijk ongeveer gelijk is gebleven. De directie van de school geeft aan dat de verwachting is dat het leerlingenaantal zal dalen. Dit is te zien in onderstaande figuur.

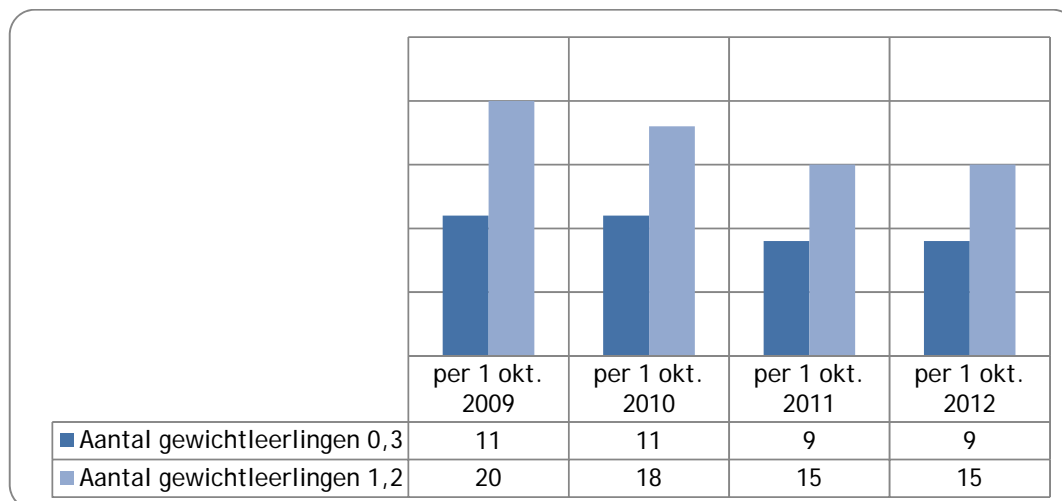

De demografische krimp is de school een zorg. Met de krimp komt de kwaliteit van het onderwijs onder druk te staan. De uitdaging is om met minder middelen en personeel het huidige niveau van het onderwijs te handhaven en daarbij ook de ambities voor de verdere ontwikkeling van de school waar te maken.

Het Bolwerk is de enige openbare school in deze regio. Verder zijn er nog vier katholieke scholen en één protestant-christelijke met twee locaties. Er zijn afspraken tussen de scholen onderling dat zij contact met elkaar zullen opnemen als een ouder van een collega-school zich meldt voor aanmelding van een kind. Twee keer per jaar is er een directieoverleg van alle basisscholen in de gemeente Teylingen met de gemeente.

Aandachtspunt is bij bovenstaande dat ook gemeentelijke subsidies voor het onderwijs gaan verdwijnen. Enige ruimte zit nog in de prestatiebox die het ministerie ter beschikking stelt. Scholen krijgen vanuit de prestatiebox middelen t.b.v. opbrengstgericht werken en professionalisering.

2.3.2. Gewicht leerlingen

Bovenstaand figuur laat het aantal leerlingen met een leerlinggewicht zien van de afgelopen vier jaar. Op dit moment zijn er 9 kinderen met een leerlinggewicht 0,3. Dat komt overeen met 5,0 % van de schoolpopulatie; landelijk gemiddelde daarvan is 6,9% (bron: <http://kengetallen.passendonderwijs.nl>, leerlinggewichten 2011-2012). En 15 kinderen met een leerlinggewicht 1,2. Dat komt overeen met 8,3 % van de schoolpopulatie; landelijk gemiddelde daarvan is 5,4% (bron: idem). Het aantal leerlingen met een leerlinggewicht is sinds 2009 afgenomen. De afgelopen twee jaar ligt het aantal gelijk. De school heeft geen speciaal aanbod voor gewichtenleerlingen. In verband hiermee geeft de school aan dat voor elke leerling van de school geldt - of het nou een gewichten leerling is of niet - dat gekeken wordt naar zijn/haar individuele onderwijsbehoeften en dat het onderwijs daarop wordt aangepast.

De ouderpopulatie van de school is heel gevarieerd. Er zijn ouders van allerlei culturen, hoog- en laagopgeleid. Een aantal ouders kiest bewust voor openbaar onderwijs. Ouderbetrokkenheid is groot. Ouders stellen eisen. Wanneer er met externen een gesprek is over een kind dan worden zowel ouders als leerkrachten van het kind hierbij uitgenodigd.

2.3.3. Aanmeldingen ZAT

In principe kon de school in het verleden wel gebruik maken van het bovenschoolse ZAT. Dat is ondertussen opgeheven. De school heeft destijds weinig gebruik gemaakt van dit overleg. Op dit moment neemt de school alleen nog deel aan het ib-overleg van het samenwerkingsverband.

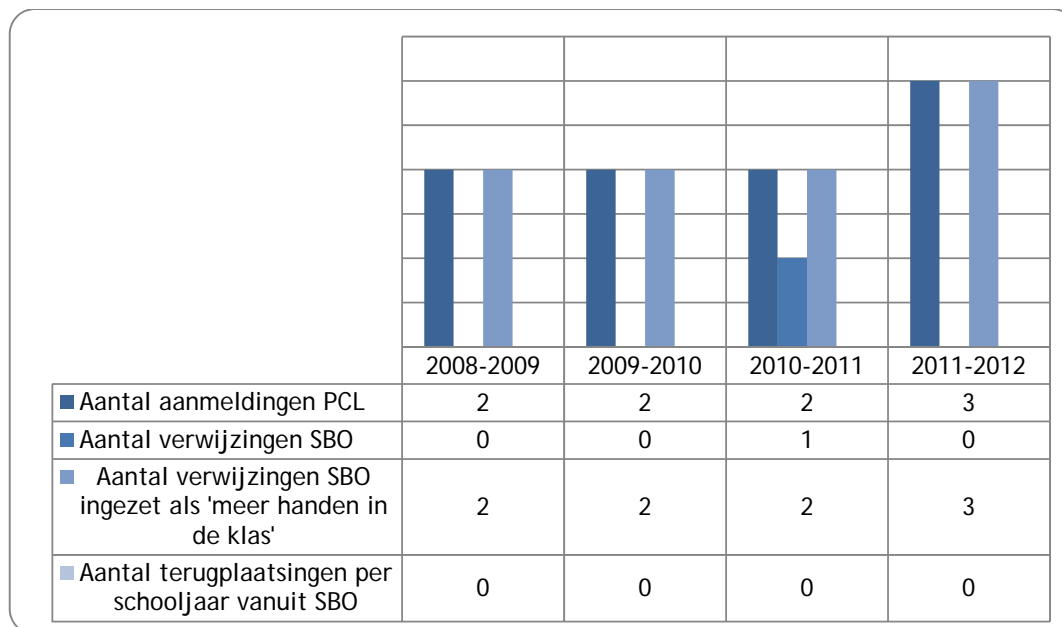
Zelf kent de school een zorgteam bestaande uit de intern begeleider, de directeur en de remedial teacher.

Als dat nodig is, kan er voor een kind een multidisciplinair overleg worden georganiseerd. Dat betekent dat wanneer er zorgen zijn rondom een leerling die niet binnen de school kunnen worden opgelost (niveaus van zorg 1, 2 en 3) er contact wordt gezocht met deskundige externe partners om de juiste zorg te kunnen arrangeren. Hierbij moet gedacht worden aan: schoolarts, CLB, pab, AED, logopedie of welke andere deskundige er op dat moment ook in beeld is.

Binnen het samenwerkingsverband is de ontwikkeling gaande van multidisciplinaire zorgteams op schoolniveau. Ook op het Bolwerk zal in de toekomst een dergelijk team gaan functioneren. De school verwacht daarbij:

- dat er dan de juiste deskundigen aan het overleg deel zullen nemen die ook zelf betrokken zijn of kunnen worden bij de casus;
- dat deze deskundigen dan ook beschikbaar zijn en kunnen handelen met een zeker mandaat;
- dat er zowel deskundigen uit de zorg als uit het onderwijs aan het overleg deel zullen nemen.

2.3.4. Aanmeldingen PCL en verwijzingen SBO

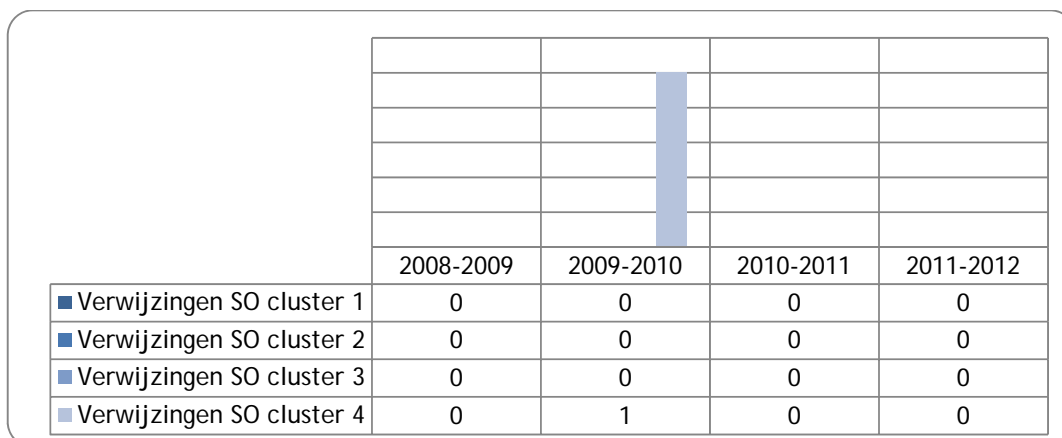
Afgelopen vier jaar meldde de school negen leerlingen aan bij het PCL en verwees de school één kind naar het SBO. Dat komt overeen met een verwijzingspercentage van 0,13 % per jaar en dat is minder dan het landelijk gemiddelde dat 0,51% bedraagt (bron: <http://kengetallen.passendonderwijs.nl>, aantal leerlingen verwezen naar het zelfde of een ander samenwerkingsverband 2010-2011, het percentage in 2011-2012 is nog niet bekend).

Er zitten op dit moment - december 2012 - vijf kinderen op de school die een arrangement Meer Handen In De Klas krijgen.

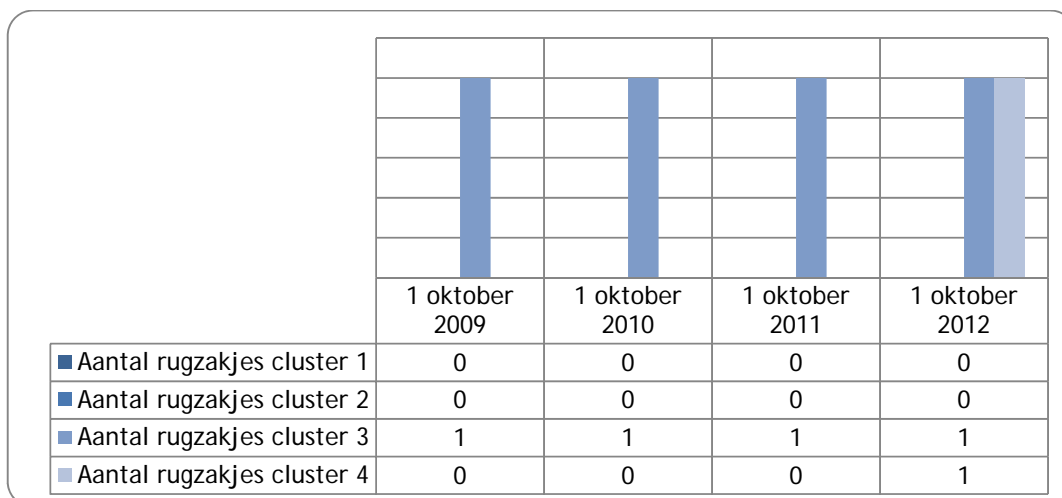
Voor het ene kind dat de afgelopen jaren is verwezen naar het speciaal basisonderwijs gold dat het een kind was dat extreem gedrag vertoonde. Het kind vormde een bedreiging voor andere kinderen en de leerkrachten. De veiligheid van de school was daarmee in het geding. Daarmee komt de school op haar grenzen voor het geven van passend onderwijs. Het SBO is in dit geval door haar kleinere groepen, door de aanwezigheid van meer specialisten en met haar meer specialistische aanpak beter in staat te voldoen aan de behoeften van het kind.

De school heeft sinds 2009 geen leerlingen teruggeplaatst gekregen uit het Speciaal Basisonderwijs (SBO).

2.3.5. Leerlingen met verwijzingen SO of een rugzakje

De school verwees sinds 2008-2009 één leerling naar het Speciaal Onderwijs (SO), naar cluster 4. Het ging om een kind met een stoornis in het autistisch spectrum. Dit kind had meer begeleiding nodig dan een school met 30 kinderen in de klas kan leveren.

Er zijn op dit moment 2 kinderen met een indicatie (rugzakje): één van cluster 3 en één van cluster 4. Dit komt neer op 1,1 % van de schoolpopulatie. Het landelijk gemiddelde van kinderen met een rugzakje in het basisonderwijs is 1,4% (bron: <http://kengetallen.passendonderwijs.nl>, totaal aantal leerlingen met een rugzak, zowel op het BO als SBO, schooljaar 2011-2012).

Het kind met de cluster 3-indicatie kreeg de rugzak toen het nog in een kleutergroep zat. Het is een kind dat in een rolstoel zit. De school heeft het van meet af aan als een uitdaging gezien om dit kind binnen een reguliere setting passend onderwijs te bieden. Dat is goed bevallen.

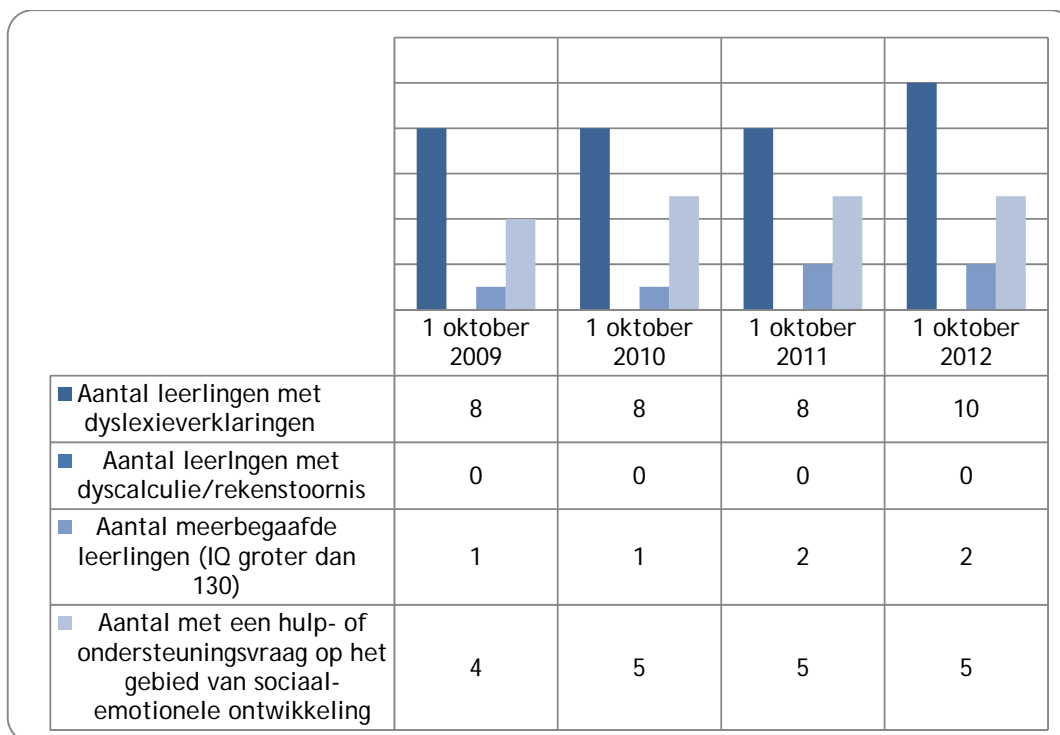
Het andere kind kreeg de rugzak - cluster 4 - in de loop van zijn schoolloopbaan. Wel was al vroeg duidelijk dat het kind extra onderwijsbehoefte had.

Het hangt van de specifieke onderwijsbehoefte van een kind af of de school in staat is passend onderwijs te bieden. De school constateert dat zij op haar grenzen in deze stuit wanneer de veiligheid van de leerling, de medeleerlingen en/of het team in het geding is.

Een kind met een rugzak in de school betekent dat door de ervaring dagelijks de deskundigheid van de betreffende leerkracht vergroot wordt. In overleg met de ambulant begeleider wordt steeds gekeken wat de juiste aanpak is. De deskundigheid zit vooral bij de leerkracht die het kind in de klas heeft. Door het houden van kindbesprekingen in teamvergaderingen wordt de deskundigheid gedeeld. De aanpak van kinderen met gedragsproblemen is intensief.

Samenvattend geeft de school in verband met bovenstaande aan dat zij de ambitie heeft om zoveel mogelijk te kunnen voorzien in passend onderwijs voor leerlingen met specifieke en/of aanvullende onderwijsbehoefte. Voorwaarde is dat de (emotionele) veiligheid van de leerlingen en leerkrachten niet in het geding komt.

2.3.6. Aantal gediagnosticeerde leerlingen

Op de school zitten momenteel tien kinderen met een dyslexieverklaring.

Op de school zitten momenteel geen kinderen met een verklaring voor dyscalculie.

De school kent inmiddels twee leerlingen met een diagnose hoogbegaafdheid.

Er zijn vijf leerlingen met een gediagnosticeerde hulp- of ondersteuningsvraag op het gebied van sociaal-emotionele ontwikkeling, zoals ADHD en dergelijke.

Aanpak voor dyslexie

Er is een protocol voor dyslexie. Ten behoeve van de implementatie van dit protocol heeft de school een werkgroep lezen ingericht met als doel het leesniveau van de school omhoog te krijgen. Deze werkgroep heeft een beleidsplan opgesteld voor leesproblemen en dyslexie waarin duidelijk staat aangegeven hoe de school werkt. Kinderen met dyslexie komen in aanmerking voor extra ondersteuning door RT en onderwijsassistent.

In de toekomst wil de school meer ICT in het leesonderwijs gaan gebruiken.

Basisaanpak is dat kinderen met een verklaring extra ondersteuning krijgen. Dit is nog wel in ontwikkeling. (De school gebruikt de methode Estafette.)

Aanpak voor dyscalculie

Er wordt een rekenmethode gebruikt waarmee heel goed valt te differentiëren. Voor kinderen met rekenproblemen is er extra aanbod. Bij ernstige rekenproblemen kan RT en een onderwijsassistent ingezet worden.

Aanpak voor hoogbegaafdheid

De school heeft veel uitdagend materiaal aangeschaft. Op deze manier kan aan hoog-

en meerbegaafde kinderen in de klas een uitdagend aanbod worden gedaan. De school heeft ten behoeve van haar hoogbegaafdenbeleid een notitie opgesteld waarin een bewuste keuze wordt gedaan voor het bieden van een passend onderwijsaanbod in de klas en niet in een plusklas bijvoorbeeld.

Aanpak voor leerlingen met een hulp- of ondersteuningsvraag op het gebied van hun sociaal-emotionele ontwikkeling.

De school gebruikt Viseon als leerlingvolgsysteem op sociaal-emotioneel gebied. Verder heeft ze Leefstijl als methodiek. Daarnaast heeft de school een pestprotocol. Momenteel - schooljaar 2012/2013 - volgt het team een cursus "Grip op de groep". Deze cursus richt zich op leerkrachten, leerlingen en ouders.

Naar aanleiding van bovenstaande in relatie tot passend onderwijs stelt de school dat er veel leerlingen op de school zitten met specifieke en/of aanvullende onderwijsbehoeften. Passend onderwijs voor al deze leerlingen kan alleen gerealiseerd worden als erg genoeg handen in de klas zijn en voldoende expertise in de school.

3. Basisondersteuning

De basisondersteuning geeft het niveau van ondersteuning weer, waaraan alle scholen in het samenwerkingsverband (gaan) voldoen. Mede op basis van de schoolondersteuningsprofielen van alle deelnemende scholen stelt het samenwerkingsverband het niveau van basisondersteuning vast.

De basisondersteuning omvat vier aspecten:

- basiskwaliteit (het oordeel van de inspectie over de school);
- planmatig werken (het volgen van de resultaten van de leerlingen en het inrichten van het onderwijs op basis daarvan);
- preventieve en licht curatieve interventies (zoals een aanpak voor pesten of dyslexie) en
- onderwijsondersteuningsstructuur (goede afspraken over de organisatie binnen de school en samenwerking met specialisten)

In de vragenlijst die voor deze rapportage is gebruikt, zijn deze vier aspecten van basisondersteuning bevraagd. De school heeft kunnen aangeven wat het meest recente oordeel van de inspectie was over de basiskwaliteit van de school. Vervolgens heeft de school het planmatig werken in beeld gebracht aan de hand van een aantal standaarden. Ten eerst door middel van een zelfbeoordeling op de standaarden onderwijs zorg die de Inspectie hanteert en vervolgens op de standaarden Handelingsgericht werken, welke zijn gerelateerd aan het schematisch overzicht ondersteuningsstructuur in de Duin- en Bollenstreek (groene schema, sept 2012).

Daarna heeft de school kunnen aangeven welke preventieve en licht curatieve interventies zij aanbiedt. Tot slot is de onderwijsondersteuningsstructuur in beeld gebracht door gegevens over aandacht/tijd, voorzieningen, mogelijkheden van het schoolgebouw en samenwerkingsrelaties van de school weer te geven.

3.1. Basiskwaliteit volgens de inspectie

De Inspectie heeft de basiskwaliteit van de school tijdens haar laatste oordeel akkoord bevonden. Dit is nu ongeveer 4 jaar geleden.

3.2. Planmatig werken

3.2.1. Standaarden van de schoolorganisatie

Onderstaand schema geeft aan hoe de school zichzelf beoordeelt op een aantal standaarden uit het toezichtkader van de Inspectie van het onderwijs.

	Zwak	Voldoende	Goed	Excellent
1.1 De opbrengsten liggen op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingpopulatie verwacht mag worden		*		
1.4 Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ontwikkelen zich naar hun mogelijkheden		*		
2.4 De school met een substantieel aantal leerlingen met een leerling-gewicht biedt bij Nederlandse taal leerinhouden die passen bij de onderwijsbehoeften van leerlingen met een taalachterstand		*		
4.2 De leerlingen voelen zich aantoonbaar veilig op school			*	
4.4 De school heeft inzicht in de veiligheidsbeleving van leerlingen en personeel en in de incidenten die zich op het gebied van sociale veiligheid op de school voordoen		*		
4.5/6 De school heeft een veiligheidsbeleid gericht op het voorkomen en afhandelen van incidenten in en om de school			*	
4.7 Het personeel van de school zorgt ervoor dat de leerlingen op een respectvolle manier met elkaar en anderen omgaan			*	
5.1 De leraren geven duidelijke uitleg van de leerstof			*	
5.2 De leraren realiseren een taakgerichte werksfeer			*	
5.3 De leerlingen zijn actief betrokken bij de onderwijsactiviteiten			*	
6.1 De leraren stemmen de aangeboden leerinhouden af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen			*	
6.2 De leraren stemmen de instructie af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen			*	
6.3 De leraren stemmen de verwerkingsopdrachten af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen			*	
6.4 De leraren stemmen de onderwijstijd af op verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen		*		
7.1 De school gebruikt een samenhangend systeem genormeerde instrumenten en procedures voor het volgen van de prestaties en de ontwikkeling van de leerlingen		*		
7.2 De leraren volgen en analyseren systematisch de voortgang in ontwikkeling van de leerlingen		*		
8.1 De school signaleert vroegtijdig welke leerlingen zorg nodig hebben			*	
8.2 Op basis van een analyse van de verzamelde gegevens bepaalt de school de aard van de zorg voor de zorgleerlingen			*	
8.3 De school voert de zorg planmatig uit			*	
8.4 De school evalueert regelmatig de effecten van de zorg			*	
8.5 De school zoekt de structurele samenwerking met ketenpartners waar noodzakelijke interventies op leerling-niveau haar eigen kerntaak overschrijden			*	
9.1 De school heeft inzicht in de onderwijsbehoeften van haar leerling-populatie		*		
9.2 De school evalueert jaarlijks de resultaten van de leerlingen			*	
9.3 De school evalueert regelmatig het leerproces			*	
9.4 De school werkt planmatig aan verbeteractiviteiten				*
9.5 De school borgt de kwaliteit van het onderwijsleerproces		*		
9.6 De school verantwoordt zich aan belanghebbenden over de gerealiseerde onderwijskwaliteit		*		

Directie en IB beoordelen de school op tien van de 27 bovenstaande inspectie indicatoren als voldoende, op zestien als goed en op één als excellent. Hiermee geeft men aan dat men vindt dat de basiskwaliteit in orde is.

De directie stelt hierbij dat de school zich nog steeds aan het ontwikkelen is. Dat gaat stap voor stap. Het is nu vooral van belang is om gemaakte afspraken te borgen.

3.2.2. Standaarden handelingsgericht werken

Onderstaande schema's geven per ondersteuningsniveau weer hoe de school zichzelf op dit moment beoordeelt betreffende de ontwikkeling van handelingsgericht werken (HGW).

Ondersteuningsniveau 1: Algemene preventieve ondersteuning in de groep

	Zwak	Voldoende	Goed	Excellent
1. Leerkrachten werken samen met hun leerlingen. Ze betrekken hen bij de analyse, formuleren samen doelen en benutten de ideeën en oplossingen van leerlingen		*		
2. Leerkrachten verkennen en benoemen de onderwijsbehoeften van leerlingen o.a. door observatie, gesprekken en het analyseren van toetsen			*	
3. Leerkrachten bekijken en bespreken de wisselwerking tussen de leerling, de leerkracht, de groep en de leerstof om de onderwijsbehoeften te begrijpen en daarop af te stemmen		*		
4. Leerkrachten werken samen met ouders. Ze betrekken hen als ervaringsdeskundige en partner bij de analyse van de situatie en het bedenken en uitvoeren van de aanpak		*		
5. Leerkrachten benoemen hoge, reële SMARTI-doelen voor de lange (einde schooljaar) en voor de korte (tussendoelen) termijn. Deze doelen worden gecommuniceerd en geëvalueerd met leerlingen, ouders en collega's		*		
6. Leerkrachten werken met een groepsplan waarin ze de doelen en de aanpak voor de groep, subgroepjes en mogelijk een individuele leerling beschrijven			*	

Ondersteuningsniveau 2: Extra ondersteuning in de groep

	Zwak	Voldoende	Goed	Excellent
1. Leerkrachten signaleren op basis van de verzamelde gegevens vroegtijdig leerlingen die in het groepsoverzicht de komende periode extra instructie, ondersteuning en /of begeleiding nodig hebben om de gestelde doelen te bereiken, dan wel excellente leerlingen die extra uitdaging nodig hebben om aanvullende doelen te bereiken			*	
2. Leerkrachten signaleren leerlingen die qua gedrag, sociaal-emotionele ontwikkeling en werkhouding extra aandacht nodig hebben			*	
3. Leerkrachten maken bij het signaleren van leerlingen gebruik van standaarden, criteria en ijkpunten die in school afgesproken zijn ten aanzien van de (leer)ontwikkeling van leerlingen			*	
4. Leerkrachten zijn zich bewust van de grote invloed die zij op de ontwikkeling van hun leerlingen hebben		*		
5. Leerkrachten reflecteren op hun eigen rol en het effect van hun gedrag op dat van leerlingen, ouders, collega's		*		
6. Tijdens de uitvoering van de groepsplannen vinden regelmatig klassenbezoeken plaats door de intern begeleider en/of leidinggevenden, teneinde zicht te hebben op en/of de leerkrachten te begeleiden bij het doelgericht uitvoeren van het groepsplan en bij het afstemmen van hun instructie, aanbod, onderwijstijd en klassenmanagement op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.			*	

Ondersteuningsniveau 3: Speciale ondersteuning in overleg met de IB-er

	Zwak	Voldoende	Goed	Excellent
1. Leerkrachten bespreken minstens drie keer per jaar hun vragen betreffende het opstellen, uitvoeren en realiseren van hun groepsplannen met de intern begeleider		*		
2. Leerkrachten stellen (incidenteel), als een leerling een bijzonder aanbod nodig heeft dat zich niet laat specificeren in een groepsplan, doelgericht een (tijdelijk) individueel handelingsplan op. Ouders en leerling zijn betrokken bij het opstellen en evalueren van dit plan.		*		
3. Tijdens de groepsbespreking worden, indien nodig, leerlingen tijdig aangemeld voor de leerling-bespreking (of zorgteam van school). Het betreft onder meer leerlingen die (herhaald) onvoldoende profiteren van de extra zorg die zij ontvangen hebben, leerlingen met vragen over hun ontwikkelingsperspectief en specifieke onderwijsbehoeften, leerlingen met vermoedens van een ernstige problematiek of stoornis of vermoedens van problematiek in de thuis- of buurtsituatie.			*	
4. Voorafgaand aan de leerling-bespreking vindt een gesprek met de ouders plaats en worden hun verwachtingen en vragen in kaart gebracht.		*		
5. In de leerling-bespreking zijn tenminste de intern begeleider en leerkracht aanwezig. De begeleidingsvraag van de leraar staat centraal. De bespreking is gericht op het handelen van de leerkracht.			*	
6. Na afloop van de leerling-bespreking vindt een gesprek met de ouders plaats over wat de bevindingen zijn, welke besluiten en afspraken gemaakt zijn en op welke wijze school en ouders kunnen samenwerken.		*		

Ondersteuningsniveau 4: Schoolnabije ondersteuning

	Zwak	Voldoende	Goed	Excellent
1. De school werkt structureel samen met externe partners in onderwijs en zorg (waaronder het CJG) ten aanzien van de ondersteuning van leerling, leerkracht, ouders en school.			*	
2. In de leerling-bespreking (of zorgteam op school) wordt, indien nodig, de expertise van deze partners ingeroepen om de vraag van een leerling, leerkracht en/of ouders te kunnen beantwoorden.			*	
3. Het ontwikkelingsperspectief van de leerling wordt (indien nodig) in de leerling-bespreking (of zorgteam) vastgesteld of gevolgd en nagegaan hoe de leerkracht in een groepsplan en/of individueel handelingsplan hieraan tegemoet komt.			*	
4. Ouders geven toestemming voor bespreking van hun kind in de leerling-bespreking (of zorgteam).	*			
5. Ouders zijn uitgenodigd voor deelname aan het zorgteam en ondertekenen het verslag van dit overleg.		*		

Handelingsgericht werken in de school - Algemeen

	Zwak	Voldoende	Goed	Excellent
1. De onderwijs- en begeleidingsstructuur is voor eenieder duidelijk. Er zijn heldere afspraken over wie wat doet, waarom, waar, hoe en wanneer		*		
2. Alle teamleden zoeken, benoemen en benutten de sterke kanten en interesses van de leerlingen, de leerkrachten, de ouders en het schoolteam		*		
3. Alle teamleden zijn open naar collega's, leerlingen en ouders over het werk dat gedaan wordt of is. Motieven en opvattingen worden daarbij inzichtelijk gemaakt		*		
4. Leerkrachten krijgen de mogelijkheid om competenties te ontwikkelen gericht op uitvoering van het handelingsgericht werken met groepsplannen gekoppeld aan het opbrengstgericht werken en worden hierin gestimuleerd en gefaciliteerd		*		
5. De school heeft inzicht in de onderwijsbehoeften van haar leerlingenpopulatie		*		
6. De school evalueert regelmatig de resultaten van externe interventies op het gebied van leerling- en leerkrachtbegeleiding		*		

De directie stelt in verband met bovenstaande dat de procedures rond het betrekken van ouders zijn opgenomen in het document 1-zorgroute. De lijnen naar de ouders zijn kort. De school hecht er veel belang aan dat ouders worden betrokken bij het onderwijsproces van hun kind en de begeleiding van de leerling.

Naar aanleiding van bovenstaande is het van belang voor de toekomst van passend onderwijs op de school dat ouders nog meer betrokken worden bij de besprekingen van hun kind en dat de leerkrachten zich nog meer gaan professionaliseren in het HGW.

3.3. Preventieve en licht curatieve interventies

Hieronder wordt aangegeven over welke preventieve en licht curatieve interventies de school beschikt.

Aanbod voor leerlingen met dyscalculie conform het protocol	De school heeft geen kinderen met diagnose dyscalculie, maar wel zwakke rekenaars. Die worden d.m.v. analysetoetsen op maat bediend.
Aanbod voor leerlingen met Dyslexie conform het protocol	Wel.
Een protocol voor medische handelingen	Wel. Dit is ontwikkeld op het niveau van het schoolbestuur.
De school biedt fysieke toegankelijkheid voor leerlingen die dit nodig hebben	Wel. De school heeft een leerling in een rolstoel. Die kan veelal overal bij en spelen etc.
Aangepaste werk- en instructieruimtes voor leerlingen die dit nodig hebben	Wel. Niet bijzonder, maar er zijn wel aparte kamers voor het werken met leerlingen, zoals een RT-kamer of de lerarenkamer.
De school heeft een aanpak gericht op sociale veiligheid	Wel. De school is bezig met de training Grip op de groep. Het programma Leefstijl wordt gebruikt en er is een pestprotocol. Er is een veiligheidsplan.
De school heeft een aanpak gericht op het voorkomen van gedragsproblemen	Wel. De school is bezig met de training Grip op de groep. Het programma Leefstijl wordt gebruikt en er is een pestprotocol.
Onderwijsprogramma en leerlijnen die zijn afgestemd op leerlingen met een minder dan gemiddelde intelligentie	Wel. Dit is opgenomen in groepsplannen. Als het nodig is, wordt een ontwikkelingsperspectief opgesteld.
Onderwijsprogramma en leerlijnen die zijn afgestemd op leerlingen met een meer dan gemiddelde intelligentie	Wel. De school heeft beleid opgesteld ten behoeve van het onderwijs aan meer- en hoogbegaafde leerlingen. Er zijn aparte materialen voor deze groep kinderen.

Ten aanzien van het bovenstaande stelt de school dat in het licht van passend onderwijs van belang is dat ze sterk inzet op het voorkomen van pestgedrag en het stimuleren van een respectvolle omgang met elkaar. Zodra ze signaleert dat de ontwikkeling van een kind niet helemaal naar verwachting verloopt, onderneemt ze daar actie op. Dit vanuit haar visie "tot je recht komen".

3.4. Onderwijsondersteuningsstructuur

3.4.1. Deskundigheid

	aanwezig zonder diploma	aanwezig met diploma	niet aanwezig
Orthopedagoog		*	
Psycholoog			*
Schoolmaatschappelijk werker			*
Remedial teacher		*	
Motorische Remedial Teaching			*
Intern Begeleider		*	
Taal/leesspecialist			*
Rekenspecialist			*
Gedragsspecialist			*
Sociale vaardigheden specialist			*
Hoogbegaafdheid specialist	*		
Dyslexie specialist			*
Speltherapeut			*
Coaching en Video Interactie Begeleiding		*	

Daarnaast zijn er de volgende deskundigen werkzaam in het team:
 een ICT-specialist en een gezinspedagoge.

De school stelt in verband met bovenstaande dat het feit dat leerkrachten zich continu moeten professionaliseren. Dat ligt soms op teamniveau, soms op het niveau van een individueel teamlid. Dit heeft ook te maken met waar op een gegeven moment de urgentie en de interesse ligt. HGW is op teamniveau een ontwikkelpunt. Daarnaast heeft het team onlangs een teamtraining gedrag gedaan. Inzet van de school is dat teamleden beter gebruik gaan maken van elkaar deskundigheid, want "samen weten we meer", aldus de directie. In verband met bovenstaande stelt de school dat het bieden van passend onderwijs voor grotere groepen kinderen wel een uitdaging wordt gezien de werkdruk die het team nu al ervaart.

3.4.2. Groepsgrootte en formatie

Het team bestaat uit 18 personeelsleden. Het team heeft in totaal aan formatie 11,62 fte.

De gemiddelde groepsgrootte is 21 leerlingen. De kleinste groep heeft 14 leerlingen en de grootste 30.

Alleen bij de groepen 1 /2 wordt gewerkt met combinatiegroepen. De extra ondersteuning vindt zowel binnen als buiten de klas plaats.

In onderstaande tabel is aangegeven hoeveel formatie er is voor de eerder ingevulde deskundigheid.

	niet aanwezig	wel aanwezig geen formatie	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5	meer dan 0,5	meer dan 1	meer dan 2
Orthopedagoog		*								
Psycholoog	*									
Schoolmaatschappelijk werker	*									
Remedial teacher					*					
Motorische remedial teacher	*									
Intern begeleider					*					
Taal/leesspecialist	*									
Rekenspecialist	*									
Gedragsspecialist	*									
Sociale vaardigheden specialist	*									
Hoogbegaafdheid specialist		*								
Dyslexiespecialist	*									
Speltherapeut	*									
Coaching en video interactie specialist		*								

Er zijn de afgelopen jaren teamscholingen geweest op het gebied van teamcoaching en het maken van groepsplannen. Volgend schooljaar staat klassenmanagement op de agenda.

Zoals al eerder gezegd, op dit moment is vooral de deskundigheid van het team op het gebied van gedrag een speerpunt bij teamscholingen.

3.4.3. Voorzieningen

In onderstaande tabel is aangegeven of en hoeveel leerlingen gebruik maken van beschikbare voorzieningen/aanpakken:

	n.v.t.	0	1-5	5-10	10-15	15-20	meer dan 20
Preventieve ambulante begeleiding (door SBO)				*			
Ambulante begeleiding (rugzak)			*				
Preventieve ambulante begeleiding (door SO)			*				
Plusklas Hoogbegaafdgroep	*						

Daarnaast maakt de school voor een leerling gebruik van rugzakbegeleiding door een specialist. Voor een andere leerling wordt de rugzak ingezet voor een gymleerkracht die zich gespecialiseerd heeft in bewegingsonderwijs aan kinderen met een beperking.

In verband met bovenstaande stelt de school dat het in het licht van passend onderwijs van belang is om de kwaliteit van de extra zorg en expertise te waarborgen. Dat betekent dat er geld nodig is voor personeel, expertise en materialen.

Verder is een goede samenwerking van belang, zowel met externen als intern binnen het team.

3.4.4. Mogelijkheden van het schoolgebouw

De mogelijkheden van het schoolgebouw zijn weergegeven in onderstaande tabel:

Er is ruimte in de groep voor één-op-één begeleiding	*
Er is ruimte op de gang voor één-op-één begeleiding	*
Er is een prikkelarme werkplek	
Er is ruimte voor een time-out	
De lokalen zijn aangepast voor leerlingen met speciale onderwijsbehoeften	
Er zijn ruimten met specifieke functies voor bewegings- en leerbehoeften (fysiotherapie, schooltuin, enz)	*
Er zijn werkplekken voor leerlingen beschikbaar op de gang of in flexibele ruimten	*
Anders (vul in bij Toelichting)	

De school beoordeelt de werkruimten en lokalen als volgt:

	Slecht	Matig	Voldoende	Goed	Zeer goed
Zijn de werkruimten afgestemd op de onderwijsbehoeften van kinderen?			*		
Is de inrichting van de lokalen afgestemd op de onderwijsbehoeften van kinderen?			*		

De school constateert ten aanzien van haar gebouw dat er meer mogelijkheden moeten worden gecreëerd om meer kinderen passend onderwijs te bieden. De school heeft bijvoorbeeld behoefte aan een time-out plek en stilwerkruimtes.

3.4.5. Samenwerkingsrelaties

De school werkt samen met onderstaande onderwijs partners en externe instanties:

Swv PO (Leiden, Kennemerland, Haarlemmermeer, Reformatisch)	
swv VO (Duin- en Bollenstreek)	*
(V)SO	
SBO	*
AED (Ambulante Educatieve Dienst)	*
Ambulante Dienst Leidse Buitenschool	*
Schoolbegeleidingsdienst	*
Particuliere RT- en/of psychologenpraktijk	
Opleidingsinstituten (Pabo's, SO-opleidingen, etc.)	*
Lokale overheid/gemeente	*
Bureau jeugdzorg	*
Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)	*
Maatschappelijk werk	
Huisarts(en)praktijk	
GGD/Jeugdgezondheidsdienst (GGD HM)	*

GGZ (kinderen en jeugd Rivierduinen)	
Curium	*
Kristal	
Leerplicht (Regionaal Bureau Leerplicht)	*
Politie	
Club- en buurthuiswerk	
Bibliotheek	*
Buitenschoolse opvang (voor-, tussen- en naschoolse opvang)	*
Anders (vul in bij toelichting)	

De school benoemt ten aanzien van de samenwerking met externen de volgende knelpunten:

- wachtlijsten;
- het mandaat van de contactpersonen;
- de bureaucratie;
- het effectief overleggen met een casemanager;
- het verloop van personeel;
- contact met de buitenschoolse opvang.

Al deze punten maken dat het onderhouden van korte lijnen met externen in een aantal gevallen onder druk staat.

De school geeft aan dat meer expertise van externen bij haar zorgteam wel gewenst is. Zij heeft wat dat betreft haar hoop gevestigd op het multidisciplinair zorgteam op schoolniveau (ontwikkeling binnen het samenwerkingsverband).

4. Ondersteuningsarrangementen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften

In het volgende hoofdstuk wordt in kaart gebracht in hoeverre de school in staat is een aanbod te hebben voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Deze behoeften kunnen betrekking hebben op:

- leer- en ontwikkelingskenmerken;
- fysieke en medische kenmerken;
- sociaal-emotionele en gedragsmatige kenmerken
- werkhouding en
- de thuissituatie.

Er wordt beschreven welke aanpak de school heeft voor de verschillende aandachtsgebieden. Voor het beschrijven van deze onderwijsondersteuningsarrangementen is informatie verzameld over:

- deskundigheid die de school heeft of binnen handbereik heeft;
- tijd en aandacht die de school aan leerlingen kan besteden;
- specifieke materialen of voorzieningen waarover de school beschikt;
- mogelijkheden van het schoolgebouw en
- samenwerking met relevante organisaties.

4.1. Leer- en ontwikkelingskenmerken

Er is een aanpak voor	Invulling
Kleuters die van huis uit geen Nederlands spreken.	<p>Deskundigheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • NT2 expertise (ervaringsdeskundige) <p>Tijd en aandacht:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er is iemand die speciaal komt om deze leerlingen Nederlands te leren. (dit is wel afhankelijk van beschikbare subsidie) <p>Voorzieningen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lesmaterialen zijn er.
Ambitie	
De school wil graag haar aanpak ten aanzien van deze groep leerlingen verbeteren. Wat mogelijk is, is op dit moment echter sterk afhankelijk van gemeentelijke subsidie. Daar komt een school pas voor in aanmerking als er 4 niet-Nederlands sprekende leerlingen zijn die net in Nederland zijn komen wonen. Het toeval wil dat de school op dit moment net aan dit criterium voldoet.	

5. Conclusie

De school heeft haar basisondersteuning voor een belangrijk deel op orde. Er is in principe een aanpak voor veel voorkomende onderwijsbehoeften op het gebied van taal, rekenen en gedrag. De school geeft aan dat zij ten aanzien van handelingsgericht werken de basis op orde heeft, maar ook nog de nodige ontwikkelingsruimte voor zichzelf ziet.

De school heeft een aanpak ontwikkeld voor leerlingen die van huis uit geen Nederlands spreken.

De school staat open voor leerlingen met uiteenlopende aanvullende en specifieke onderwijsbehoeften. Naast de 4 Somalische kinderen en het kind in een rolstoel heeft de school een breed scala van kinderen met lichtere aanvullende en specifieke onderwijsbehoeften. In dat licht stelt de school dat haar mogelijkheden ook een grens hebben.

Er is de nodige deskundigheid in het team. Wat de directie de opmerking ontlokte: "Samen weten we meer." Er wordt echter wel een grens ervaren in wat de school aan kan. Deze heeft te maken zowel met deskundigheid als met tijd en aandacht.

Het Bolwerk is een school in ontwikkeling en zal dat in de toekomst blijven. De volgende ontwikkelpunten voor de school kunnen uit het voorgaande worden geformuleerd ten aanzien van: deskundigheid, aandacht en tijd, voorzieningen, gebouw en samenwerking.

Deskundigheid	Zowel op teamniveau als op het niveau van individuele leerkrachten wordt ingezet op deskundigheidsbevordering. Het gaat daarbij om de gebieden lezen, spellen, gedrag, sociaal-emotioneel, klassenmanagement en HGW. De school zal bij het realiseren van passend onderwijs zowel expertise van binnen als van buiten de school inzetten.
Aandacht en tijd	Er kan al het nodige aan aandacht en tijd worden ingezet. Verdere scholing op klassenmanagement en HGW zal dit optimaliseren.
Voorzieningen	Realiseren en uitbouwen van: <ul style="list-style-type: none"> • ICT-middelen voor dyslexie • Uitdagende materialen voor meer- en hoogbegaafde leerlingen • Remediërende materialen • Remedial teaching
Gebouw	Time-out ruimte Stilwerkplekken
Samenwerking	Realiseren dat er op schoolniveau de juiste deskundigen aanwezig zijn om in voorkomende gevallen te ondersteunen bij het realiseren van passend onderwijs.

Ten aanzien van de rol die zij eventueel in het samenwerkingsverband kan spelen stelt de school: "We zijn niet specifiek op één terrein gespecialiseerd. We geven onderwijs op maat in de breedste zin van het woord."

De school stelt dat er in verband met de invoering van passend onderwijs meer mogelijkheden moeten komen om speciale begeleiding te kunnen bieden: meer geld voor personeel, expertise en materialen. De school voorziet dat er uiteindelijk meer moet gebeuren met minder middelen en verwacht dat dat ten koste zal gaan van de kwaliteit. Het zal noodzakelijk zijn om meer met elkaar te gaan samenwerken zowel binnen het team als met externen en andere scholen. Hier zullen de juiste randvoorwaarden voor geschapen moeten worden, zodat het mogelijk wordt beter gebruik te gaan maken van elkaars expertise.